

ՀՏԴ 82.1/312:313)

Գրականագիտություն

**ՆԵՐԿԱՆ ԱՊԱԳԱՅԻՆ ԿԱՄՐՁՈՂ ՊՈԵԶԻԱ
Սոկրատ ԽԱՆՅԱՆ**

Բանալի բառեր. Պոեզիա, կյանք, հրապարակախոսություն, քնարականություն, հայաստան, Արցախ, անկախություն, գրական ժանրեր, պոեմ, տիրադա, թարգմանություն, արվեստ, բանաստեղծ:

Ключевые слова: поэзия, жизнь, публицистика, лиризм, Армения, Арцах, независимость, литературные жанры, поэма, тирада, перевод, искусство, поэт.

Key words: poetry, life, journalism, lyricism, Armenia, Artsakh, independence, literary genres, poet, speech, translation, art, poet.

С. Ханян

ПОЭЗИЯ КАК МОСТ, СВЯЗЫВАЮЩИЙ НАСТОЯЩЕЕ С БУДУЩИМ

В данной статье анализируется шестой том произведений знаменитого поэта Вардана Акопяна, изданный в 2016 году. Отмечается, что своими десятками сборниками В. Акопян весьма способствовал развитию и обогащению армянской поэзии независимого периода. Свидетельствам тому являются и его сборники, переведенные на русский, английский, французский, грузинский, болгарский, персидский, турецкий языки. Поэт неоднократно удостоивался высоких оценок, признающих как талантливого художника.

S. Khanyan

POETRY AS A BRIDGE LINKING THE PRESENT WITH THE FUTURE

This paper analyzes the sixth volume of the works of the famous poet Vardan Hakobyan published in 2016. It is noted that its dozens of volumes V. Hakobyan highly contributed to the development and enrichment of Armenian poetry of independent period. Evidence of this are his books, translated into Russian, English, French, Georgian, Bulgarian, Persian, Persian, Turkish languages. The poet repeatedly received the highest appreciation recognizing him as a talented artist.

Սույն հոդվածում վերլուծվում է ականավոր բանաստեղծ Վարդան Հակոբյանի երկերի 6-րդ հատորը, որը լույս է տեսել 2016 թվականին: Նշվում է, որ Վ.Հակոբյանն իր տասնյակ ժողովածուներով նպաստել է անկախության շրջանի հայ պոեզիայի զարգացմանն ու հարստացմանը, ճանաչվել ոչ միայն հայ իրականության մեջ, այլև համաշխարհային պոեզիայի ասպարեզում: Այդ են վկայում նաև նրա երկերի ժողովածուների թարգմանությունները ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, վրացերեն, բուլղարերեն, գերմաներեն, պարսկերեն, թուրքերեն և արժանացել բարձր գնահատականի ու ճանաչվել որպես տաղանդավոր գեղագետ:

Հրապարակի վրա է ականավոր բանաստեղծ Վ.Հակոբյանի երկերի 6-րդ հատորը՝ 21-րդ դարի հայ պոեզիայի նվաճումների տեսականիով: Նրանում ընդգրկված են «Պոեմ իմ մասին կամ՝ 24-ն անց 81 րոպե», «Ձրի շնչառությունը» ժողովածուները, ինչպես նաև թարգմանություններ համաշխարհային պոեզիայի ընտիր նմուշներից:

Գրքի (խմբագիր՝ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյան) մուտքում բերված է Վ.Հակոբյանի հետևյալ համոզմունքը. «Աշխարհում, բանաստեղծությունից բացի ամեն ինչ բանաստեղծություն է, ահա թե ինչ է պոեզիան»: Դա ապացույցն է այն ճշմարտության, որ Վ.Հակոբյանը կյանքի բանաստեղծ է, որ նա Արարչի հետ հաղորդակցվելու կարողության տեր է, որը շատ քչերին է հատուկ: Այս դիտարկումը մեզ իրավունք է վերապահում ընդգծելու, որ նրա բանաստեղծությունների նույնիսկ վերնագրերը մեկնության կարիք ունեն: Այսպես, իր պոետական վաստակի երգերից մեկը վերնագրված է «Բանաստեղծության փոխարեն»: Բայց այն ամբողջության մեջ ցնցող մի պատկեր է՝ դեռևս չստացված, չհոլովված արտահայտամիջոցներով: Նրբանկատ բանաստեղծը միայն կարող է խորհուրդ տալ ոչ թե կենդանի մարդկանց, այլ նահատակներին.

Զոհվածներին կլսնդրեի՝ հրաժարվել ծաղիկներից
նրանց, ովքեր
պսակներ դնելու պահին հատուկ նկարահանվում են՝
հուշարձանները դարձնելով ինչ-որ մի տարրն իրենց
քարոզչության՝:

Ապա խորհուրդն ուղղվում է ռամիկներին, Աստծուն, և առանձնապես հանրությանը.

Երբևր չվստահել նրանց, ովքեր
սարեր են խոստանում անվերջ՝

¹ Վ.Հակոբյան, Երկեր, հ.6, <<Վաչագան Բարեպաշտ>> հրատ., 2016թ., էջ 6:

մոռանալով, թե քանի սար է արդեն մնացել հայոց աշխարհում¹,

Վ.Հակոբյանի երգերը, սակայն, փաստարկված հրապարակախոսություններ չեն: Դրանք գաղափարահուղան հյուսվածքներ են՝ գեղարվեստական պատկերների բազմազանությամբ ու թարմությամբ: Բանաստեղծը համոզված է, որ պետք է «Փրկել օդը վերահաս ճահճացումից», որովհետև «Ծառը ծառերից դուրս է գգում, որ ինքը ծառ է»:

Վ.Հակոբյանի երգերից մեկը կոչվում է «Հակացանկություն»: Բայց, տեսեք, թե ցանկությունների ինչ աշխարհ է բացում նա.

*Բոլոր ուղղություններ սխալ են, բացի նրանից, որով ծաղիկները հողից բարձրանում են վեր²:
կամ*

Յուրաքանչյուր բառ դիրք է, ոչ թե...սապաստան, Ջուրը դաշտի միջով հոսում է այնպես, որ ամեն խոտ գնգում է³:

«Լռության ծիրանի» բազմաշերտ բանաստեղծության մեջ Վ. Հակոբյանը խոստովանում է... Չեմ գնում այն ճանապարհով, որը իմը չէ, ոտքերս սովոր են միայն արգելքների⁴:

Քանի որ արվեստը, այդ թվում և գրականությունը, պայմանական է, ապա նշված խոստովանանքի մեջ պետք է տեսնել որոնումների և գտնումների ճամփաները, որ Վ.Հակոբյանին են, ուրիշ ոչ որի: Վերընթերցում են տաղանդաշատ բանաստեղծի «Մաշելություն առանց լաչի», «Համաստեղություն ցուլից հետո, երկվորյակից առաջ», «Մտաղ», «Ուշացած թուղթ՝ մի աղջկա, որն այլևս չի հիշում», «Հենց այնպես», «Թևերդ՝ շուրթերիս վրա կամ գիշերը՝ գնդասեղի ծայրին» և այլ գործեր, թվում է, թե Վ.Հակոբյանը ոչ թե ուղեկցում է ընթերցողին, այլ դիմավորում է հեքիաթային իմաստունի պես՝ մի դեպքում զգուշացնելով, մյուս դեպքում վստահելով, ամեն դեպքում հնչեցնելով կենսահաստատ իր խորհուրդը:

Վ. Հակոբյանն իր ժողովրդանվեր գործը համարում է ընծա, ընդգծելով.

Լեռան ձյուններից հյուսում են հորիզոն: ...Խավարից աստղիկներ են հյուսում:...Թշունների երգից հյուսում են արշալույս⁵:

Անվանի բանաստեղծի երգերը կոնկրետ հասցեներ ունեն: Դրանք Հայաստանն է, Արցախը, Սփյուռքը, դրանց երկնակամարներում հուրհրատող աստղերն են, որոնք շողշողում են հայրենիքի հանդեպ ունեցած կարոտի ու տագնապի, վստահության ու հավատի երանգներով, երկրի սահմանապահը լինելու ցանկությամբ.

«Երկրիս սահմանները ճշտելու համար՝ որպես չափման միավոր, Ընտրում են սերը ... չկա Արցախից ավելի մեծ մի երկիր, Արցախից ավելի հզոր մի հայրենիք»⁶:

Վ. Հակոբյանի երգերում բառերը բուրում են մեռածով: Նա չի հաշտվում չարի հետ, ընդվզում է, երբ տեսնում է, թե ինչպես՝

*Սահմանները հորինում են մարդիկ,
Սահմանալարերի փշերը նույնպես,
և նրանցով բարորում են հայրենիքները⁷:*

Թեմաների լայն ընդգրկումով, կոմպոզիցիոն ձևերի ու միջոցների բազմազանությամբ Վ.Հակոբյանը կրկին ու կրկին հաստատում է հին աշխարհի հսկաներից մեկի, գրականագիտության հիմնադիր Արիստոտելի այն խորհուրդը, որ չի հնազել առ այսօր և չի հնանալու երբևի: «Պոեզիա խնդիրն է,- գրել է նա,- խոսել ոչ թե իրապես եղածի մասին, այլ այն բանի, ինչ կարող է լինել, այսինքն՝ հնարավորը ըստ հավանականության և անհրաժեշտության»⁸: Այս նշանակում է, որ Արիստոտելը իրականության ճշմարտացի, փաստարկված նկարագրությունը համարում է պատմաբանի գործը, այլ ոչ թե՝ արվեստագետի: «Պատմաբանը և պոետը տարբերվում են իրարից ոչ նրանով,- ուսուցանում է նա,- որ մեկը չափածո է գրում, մյուսը՝ արձակ, Հերոդոտի ստեղծագործություններին չափածո ձև տվեք այնուամենայնիվ դրանք կմնան որպես պատմական գործեր, ինչպես չափածոյի, այնպես էլ արձակի մեջ: Բայց պոետը պատմաբանից տարբերվում է նրանով, որ մեկը պատմում է իրապես

¹ Նույն տեղում, էջ 6:
² Նույն տեղում, էջ 8:
³ Նույն տեղում, էջ 9:
⁴ Նույն տեղում, էջ 10:
⁵ Նույն տեղում, էջ 33:
⁶ Նույն տեղում, էջ 39:
⁷ Նույն տեղում, էջ 44:
⁸ Արիստոտել, «Պոետիկա», Հայպետհրատ, 1955թ., գլուխ իններորդ, էջ 163):

կատարվածի, իսկ մյուսը՝ ամեն հնարավորի մասին: Դրա համար էլ պոեզիան պատմությունից ավելի փիլիսոփայական է և խոր, քանի որ մեկը գործ ունի ընդհանուրի, մյուսը՝ մասնավորի հետ»¹:

Դժվար չէ նկատել, որ Արիստոտելին ընդգծում է պոեզիայի անխզելի կապը ընդհանուրի հետ: Այսինքը, թեպետ արվեստագետը թեմաները վերցնում է իրականությունից, միևնույն է, որպեսզի այդ նյութը գեղարվեստական երկ դառնա, դրսևորում է իր անհատականությունը, երևակայությունը, ստեղծագործելու աստվածանվեր կարողությամբ:

Այսպես, կրկին դիմենք Վ. Հակոբյանի բանաստեղծությունների փիլիսոփայությանը: Վերցնենք, թեև ուզ, նրա «Մարդակազմություն՝ անհատի բաղադրատարրերով» գործը: Երևք մասից բաղկացած այս երկի առաջին և երկրորդ մասերում նա բանաստեղծական պատկերավորությամբ բնութագրում է ՄԱՐԴԿ ԵՎ ԼՈՒՅՍԸ՝ ոչ թե կենսաբանության օրինաչափություններով, այլ բարոյահոգեբանական դրսևորումներով՝ գեղարվեստական պատկերների հյուսվածքով: Մույն բանաստեղծության երրորդ մասը կոչվում է ՓՈՇԻՆ: Ինչից է բաղկացած փոշին մարդկային կյանքի հոսքում.

*ՓՈՇԻՆ Ե՛ բաղկացած է թագավորներից ու
բուրգերից, աշխարհի
ամենամեծ գորավարներից, գորբից, ամենաշքեղ
սիրուց ու նրագներից,
հարեմներից, հավատարմությունից ու
կուռքերից, տաճարներից, երբեմնի հավերժականից,
մոլորակներից ու ոչնչից, մի խոսքով՝
ՄԱՐԴԿՈՒՅ ՈՒ ԼՈՒՅՍԻՑ՝:*

Այստեղ ողորմի ասենք մեր հանճարեղ Մեծ Լոռեցուն, մեջբերենք նրա պոեզիայի փիլիսոփայությունից մի հատված.

*Մենք ամենքս հյուր ենք կյանքում
Մեր ծննդյան փուչ օրից,
Հերթով գալիս, անց ենք կենում
Էս անցավոր աշխարհից:
Անց են կենում սեր ու խնդում,
Գեղեցկություն, գանձ ու գահ,
Մահը մերն է, մենք մահիներ,
Մարդու գործն է միշտ անմահ՝:*

Այսպես, բոլոր մեծերը յուրովի ընդհանրացրել են հավերժական թվացող կյանքի փիլիսոփայությունը: Ու ոնց չապրես հոգու ներքին խանդաղատանք, երբ չճանաչված երկրի բանաստեղծը խորն է հասկանում կյանքը և աշխարհի հետ խոսում է անժխտելի օրենքներով: Դեռ ավելին, ի հեռուկա մեր ռեսուրսներին, նա դիմում է հային հայ պահող Հայաստանին և ի լուր աշխարհի ասում.

*Ինչքան անպաշտպան կյիներիր, Հայաստան,
եթե հանկարծ թշնամիներ չունենայիր (չի էլ հնչում՝
անոտյա հայրենիք), և հիմա որքան անպարտելի ես,
Հայաստան՝:*

Միաժամանակ բանաստեղծը գիտակցում է իր (ասել է թե՛ բոլորիս) պարտքը հայրենիքի հանդեպ .
Հայաստան, ինչպես ապրեմ այսօրը, որ այն վաղվա վրիպումը չդառնա՝:

Թե՛ հայ պոեզիայում, թե՛ համաաշխարհային, քիչ չեն այն անհատները, որոնց պոետական խոսքը մտահոգումից մինչև ընդհանրացում, հնչում է որպես ասացվածք, որպես թևավոր միտք, որը կարող է ճեղքել դարերի պատմեղները ու սերունդներին հասնել որպես չինացող դաս ու խորհուրդ: Նման անհատներից է Վ.Հակոբյանը: Բերենք օրինակներ «Ելք» հյուսվածքից.

«Ճանապարհին նա չէ, ով ճանապարհին է, այլ նա, Ով ճանապարհը կրում է իր մեջ...»

Դրախտում նա չէ, ով դրախտում է, այլ նա, ով դրախտը կրում է իր մեջ...Յավի մեջ նա չէ, ով ցավի մեջ է, այլ նա, ով իր մեջ կրում է ցավը»՝:

¹ Մույն տեղում, գլուխ իններորդ, էջ 163-164:
² Մույն տեղում, էջ 41:
³ Հ.Թումանյան, երկերի ժողովածու 4 հատորով, Հ.1, «Հայաստան» հրատ.,1969, էջ 185:
⁴ Վ.Հակոբյան, Երկեր, հ.6, էջ 47:
⁵ Մույն տեղում, էջ 47:
⁶ Մույն տեղում, էջ 50:

Հավերժաթև կենսափիլիսոփայության օրինակների յուրովի փնջեր են «Ամեն գիշեր երկնքից մի սպիտակ թև է իջնում», «Վարդը, որ բուսնում է 1000 տարին մեկ, մասիսների ձյունների մեջ», «Ճախրանք», «Առանց տեղանունների», «Տարածում» և այլ բանաստեղծություններ:

Վ. Հակոբյանի պոեզիան ամբողջության մեջ ներկայացնում է արդի համարյա բոլոր հրատապ հիմնախնդիրները՝ փիլիսոփայական խորհրդածություններով: Նրանում զուգահեռ խոսք է գնում հայրենիքի, ժողովրդի, գոյամարտի, նահատակության, Սուվգայիթի, Հրանտ Դինքի, Ավոյի, Բեկորի, որբացած տղայի, ժողովրդի ցավի ու հույսի, սիրո, ընտանիքի և այլ ավանդական արժեքների մասին: Ճշմարտությունը պահանջում է ընդգծել, որ Արցախյան պատերազմի տարիների ծնված մեր մանուկների մասին հաջողված գործեր քիչ չեն գրվել, բայց Վ.Հակոբյանի նույն թեմայով գրած երկը միանգամայն թարմ խոսք է՝ բանաստեղծական նովելային գյուտով:

Ներիր, ներիր, զավակս, որ առաջինը

Քո հայրը չի քեզ դիմել

«զավակս» բառով:

Եվ ներիր, որ այլևս երբևից չի դիմելու:

Ներիր, որ ապրելը, առավել ևս՝ մեծանալը

դժվար է ու դաժան: Դիմացիր, խնդրում եմ:

Եվ հիշիր՝

Երջանկություն է, գոնե, ովքեր հասցրել են ծնվել:

Ներիր, որ աշխարհ գալուդ բերկրանքի ճիչը

Իր մեջ ունեցել է, ավաղ,

նույն պահին աշխարհից գնացող հորդ ցավը:

Բայց դու ծնվելու համար սխալ պահ չէիր ընտրել¹:

Վ.Հակոբյանի նրբանկատությունը, զգացողությունը, ստեղծագործական ավյունը արարման պաթոսը, ճախրանքը, ոգևորությունը, հիասթափությունը, լավատեսությունը, ցավը, սփոփանքը, հույսը և այլ բարեմասնություններ, ժողովրդի իմաստասիրության, արյան կանչի, դարավոր փորձի արդյունք են: Կարող ենք նրա հանդեպ կիրառել Մեծ Լռեցու ընդհանրացումը. «Բանաստեղծը ժողովրդի սիրտն է»: «Հայր մեր»-ից՝ մի մեղեդի», «Բուրգ», «Լուսնային իմ սայթը», «Այժմ»-ը և «Վաղը», «Երեկը շարունակվում է վաղվա հաշվին», «Աշնանային ռեպորտաժ» և այլ գործեր հավաստիացումներն են այն ճշմարտության, որ նրա խորհուրդները Հայոց հազարամյակների նորօրյա, ինքնաբոլոս դասեր են: Ասագվածքների թևեր ունեն «Հայրենիքը միակն է, որ չեն մուրում», «Հիշողությունը տարողունակ է ավելի, քան գույները», «Յուրաքանչյուր ծաղիկ թագուհին է ծաղիկների», «Ժամանակի մեջ «վաղը» գոյություն չունի», «Նեռացող յուրաքանչյուր վայրկյան իրենով է սկսում հավերժությունը» և այլ իմաստություններ:

«Պոեմ իմ մասին կամ՝ 24-ն անց 81 րոպե» գրքի խորիմաստ բանաստեղծություններից մեկը կրում է «Բառերս ոտնահետքեր են, որտեղով մի օր անցել է իմ նախահայրը» վերնագիրը: Երկու մասից բաղկացած այս քերթվացքը պարունակում է մի ամբողջ պոեմի բովանդակություն՝ յուրաքանչյուր տողի ենթատեքստում ունենալով յուրովի մի աշխարհ: Դա բանաստեղծ քաղաքացու հավատամքն է հայրենի ծննդավայրի հանդեպ, որի առջև բացում է սիրտը և շնջում որդիական իր նրախտագիտությունը, ընդգծելով. «Իմ մանկությունը լիքն է հորս սիրով: Եվ շնորհակալ եմ Մասրուտի հովտից, որ ես հենց այնտեղ եմ ծնվել, ուրիշ տեղ ծնվի՞նք՝ ես չէի լինի ես²»: Եվ իր «Ես»-ի կայացման համար նա շնորհակալություն է հայտնում «Թառամնի աղբյուրին», «Գյուլեն տանձենուն», «Սաքունց սարին», «Մեծ քարին», «Լստհարքների «շնացած» արևին» և այլն շարունակ: Դրանք լոկ տեղանունների թվարկումներ չեն, այլ բանաստեղծի արյան կանչը, հիշողությունը, կարոտը, հպարտությունը, նրգի աղբյուրը, աշխարհի հետ խոսելու իր իրավունքը: Դրանք բառի թռիչքադաշտն են, լույսի տնկարանը: Դրանք աստվածանվեր այն վայրերն են, որտեղ.

«Մանուշակները՝ ճեղքելով Ժայռուտները, քարերին վերադարձնում են նրանց կորսված տեսողությունը: Կոշիկներս օտարում են հողը, որին դաջված իմ նախահոր ոտնահետքերը հիշողություն են և ընթացավորում են հորիզոնը: Թե՛ն, համոզված եմ, ծննդավայրս այն բառն է լինելու, որ դառնալու է ինձ ավի հանող իմ միակ նավակը³»:

Երկերի 6-րդ հատորի առյուծի բաժիններից մեկը հեղինակի «Ջրի հիշողությունը» ժողովածուն է՝ բանաստեղծությունների և տիրադների ներառմամբ: «Մանիֆեստ ունայնության» բնաբանում Վ.Հակոբյանը քննարկում է «աշխարհի ամենալավ բանաստեղծության» ծննդի խնդիրը, «որ երբևէ

¹ Նույն տեղում, էջ 55:

² Նույն տեղում, էջ 80:

³ Նույն տեղում, էջ 81-82:

գրվել է կամ, գուցե, պիտի գրվի»¹: Կատարյալ արվեստի դարավոր ճանապարհը զարդարված է բազում անձնակերտ հուշարձաններով, որոնց արարողները, այնուամենայնիվ, դժգոհ են եղել իրենց ստեղծածից, արդարացիորեն հաստատելով այն կարծիքը, որ արվեստի բարձունքները անհասանելի են, եթե համոզվեն, որ արդեն կատարյալ արվեստն ստեղծվել է, նշանակում է, որ արվեստը կնքել է իր մահկանացուն: Նման համոզմունքով էլ Վ.Նակոբյանը հերթական անգամ բացել է իր երգասան սրտի դռները ու զարմանալիորեն նկատել, որ ջուրը հիշողություն ունի: Բայց այստեղ «ջուրը» փոխաբերական լայն իմաստով է օգտագործված: Դա մի այնպիսի հիշողություն է, որ բանաստեղծի առջև շատ փակագծեր է բացում, հուշում, որ «Բառերը թռչուններ են, », որ թռչունը «գտնում է իր ճյուղը տիեզերքում, հետո նա գտնում է իր երգը տիեզերքում, հետո ծառը թռչում-գնում է իր ճամփան», բայց կրկին «թռչունը մնում է դարձյալ մենակ», մենակության մեջ լուծելու այն առեղծվածը, թե ինչպես են պարզում «ջրերի տարիքը... լեռների տարիքը... լույսի տարիքը»: Եվ այս առեղծվածային հարցերը քննարկելով, թռչունը «թևերը լայն բացելով...իրեն վերադարձնում է անտառին»: Եվ այստեղ բանաստեղծը ներքին խանդադատանքով բացականշում է, որ անտառում «Սովերներն առանձնանում են լույսերի մեջ՝ քանի դեռ անտառի ծառերից մեկը ես եմ»: Սակայն դրանով չի ավարտվում բանաստեղծի խոսքը: Թռչունի ու երգչի աստվածահաճո նմանությունը նոր ելակետով է ընդգծվում նրա երգում.

«Թռչունը կանգնեց իր ճյուղին: Թռչունը երգեց իր երգը: Թռչունը գնաց իր ճամփան: Եվ աշխարհը վայելումն էր նրա արդար, անչափելի ներկայության: Մթնալույս է, իրիկնածես: Մատաղի գառ է արեգակը լեռան վրա»²:

Այսպես, «Ջրի հիշողությունը» գրքում էջ առ էջ, պատկեր առ պատկեր Վ. Նակոբյանը գեղարվեստի ամենահաճելի միջոցներով ներկայացնում է իր ասելիքը՝ մերթ «Նայելու առաջ», մերթ իր ձիուն որոնելիս, մերթ բառի և ոչ բառի արանքում տառապելիս, բարձրաձայնելով.

«Երբ բառը ծլում է քո ափի մեջ՝ ափը դարձնելով ամենատար կենտն աշխարհի,քո բառն, ուրեմն, բանաստեղծում է Աստված»³:

Վ.Նակոբյանի մտահղացումների արմատները խրված են հողի մեջ, իսկ ճյուղերը լույս են առնում աստղերից, շաղկապելով երկիրը երկնքին, նյութականը՝ հոգևորին, որոնումը՝ հույսին, հույսը՝ ապագային: Նրանցում մարդկային կերպարներ են, որոնց շնորհիվ խոսքը դառնում է անմիջական, զգացմունքային, խոհական, առիթքող: Այդ երգերում նախ բանաստեղծն է, որպես քնարական հերոս, Ասոն ու Գիրոն են՝ իրենց սովերալսաղերով, Գանձասարի զանգերն են, Մեղրագետն է, Ծաղրն ու Ծիծաղն են, Չոփածի այրին է, Խաչքարն է, իրար ոչնչացնող տերություններն են, Ջրվեժն ու Մահյանն են, տխուր և ուրախ մարդիկ են: Եվ ամենուրեք աշխարհի հոգևորով ապրող բանաստեղծը կենսահաստատ է: Նա «Մենության տխուր արծաթը» փռում է «գիշերվա թևին», «Բանդված եկեղեցիներից խում է մանկական լացի ձայներ», տեսնում, թե ոնց է «Մասրուտի ձորում, հողի մեջ ծխում մի արմատ», բացականշում. «Քո ծիրանավոր թևերի վրա լեզուս համտնում է արևը... բառերս վերածնվում են գույների՝ վառվող, վառվող, վառվող ու չմարելի...»: Ապա ընդհանրացնում է.

«Ես սիրում եմ հորիզոնը կողավորել իմ աչքերով, և հեռուն, ուր դու ես, դառնում է իմ գաղտնաբառը, Իսկ ձյունախառն քամին, հակառակ ուղղության մեջ, վարդի թերթեր է բերում ինձ՝ կարմիր, կարմիր, կարմիր ու ...չմարելի»⁴:

Բանաստեղծը նկատում է նաև, որ «Գաղափարը հոգևարքի մեջ է և նյութը շարունակում է ձևավորել մարդուն, ինձ ու քեզ՝ նախապատրաստելով աշխարհի վերջը»⁵:

Կան նշանավոր բանաստեղծներ, որ իրենց տաղանդը դրսևորում են որոշակի թեմաների հոլովմամբ: Վ.Նակոբյանն իրեն թևավոր է զգում թեմաների անսպառ տարածքներում: Նա կյանքի բոլոր շերտերի մեջ ամենատես է, խորհող ու մտորող, հողասեր՝ իր Նաբի պապի պես, որն օգնում է իր պոետ թռռանը հայացքն ուղղել աշխարհին ու խոստովանել. «Ես փաթաթում եմ ոտքերս մշտադալար ճանապարհների երազներով: Նրբանկատությունը Վ.Նակոբյանին հնարավորություն է ընձեռում զգալու «Կարապի ծարավը՝ վերջին երգից առաջ», կազմակերպելու «Բառի մենաթատրոնը», լսել Եսենինին, տեսնելու, թե ոնց է Տոլստոյի գավազան-գայիտոնը գայրագին իջնում այն մի քայլաչափ հողին, ուր կանգնած է Ծնրապիրը և հնչեցնել նորոյա խոսքի կարևորությունը.

«Բանաստեղծությունը ոչ թե այնտեղ է, ուր է, այլ ավելի հեռու այն վայրից, ուր գտնվում է: Ու խորն է ավելի, ու անվերջ՝ ավելի»¹:

¹ Նույն տեղում, էջ 200:
² Նույն տեղում, էջ 202:
³ Նույն տեղում, էջ 209:
⁴ Նույն տեղում, էջ 261-262:
⁵ Նույն տեղում, էջ 269:

Վ. Հակոբյանի տեսիլքային պատկերներում վրնջում են հրեղեն նժույգներ, որ իրեն ճանաչում են մանկության տարիներից, ինչպես ինքն է հաստատում, «իրենց մեջքի վրա, վարզ ու վրնջյունով, իրեն հասցնում են «հեռու-հեռավոր հորիզոնները»: «Իսկ հեռու -հեռավոր» այդ հորիզոնները վերացական հասկացություններ չեն, կամարված ծիածաններ են՝ բխած հայրենի եզերքից, ...«Որը բոլորում է մեր Մասրուտի բոլոր գույներով, և ձայներ են ականջիս հասնում, որ ես իբրև, դրախտում եմ»²:

Սակայն դրա հետ մեկտեղ բանաստեղծը հանգիստ չէ , որովհետև աշխարհը դուրս է եկել իր ծիրից, որտեղ «հրեշտակներից ամեն մեկը » կարող է ծաղիկ մեկնի և «Ում ձեռքից ծաղիկը վերցնես՝ նրա ձեռքով էլ կգլխատվես»:

Եվ ոչ միայն այդ: Այս պատկերի հյուսվածքում ծավալվում է բանաստեղծի հումորը: Նա հորիզոնի երկնականարից կարոտում է երկրին, որտեղից գետերը բերում են նոր իրադարձություններ.

Եվ ընտրական քարոզարշավի փողփողուն պլակատներ,

Էլ թեկնածուների ինքնագոհ պոզաներով նկարներ,

Էլ պատգամավորական ոսկեփոկ պորտֆելներ,

Էլ «ինքնասպան» զինվորների անդազաղ դիակներ,

Էլ ջրային մեղուզաներ հիշեցնող ամերիկյան պահպանակներ...

Էլ հայ-թուրքական սահմաններ՝ առանց

«բոլորս հայ ենք» պաստառների,

Էլ Հիլարի խանում ու Օբամա, ԵԱՀԿ, Ղարաբաղյան

հիմնախնդիր ու եվրոսերս...³

Բանաստեղծն այս ամենի արդյունքում իրեն զգում է մենակ, բայց ոչ պարտված , այլ աշխարհի խղճի արթնացման ջատագով:

Ճշմարտությունը պահանջում է նշել, որ Արցախում ստեղծվող պոեզիայում առաջին անգամ Վ.Հակոբյանն է ձեռք մեկնել Տիրադա ժանրին՝ արտահայտելով իր կենսափիլիսոփայությունը՝ համոզիչ ու խոհական: Տիրադան (ֆր. tirade-խտալերենից, tirada-ձգողականություն, համառոտ և ուժեղ մեծալստություն է դրամայի մեջ, երկարաշունչ արտահայտություն՝ արտաբերված ոգեշունչ տոնով: Առանձնանում է իր հնչողությամբ, արտաքին հաջողության ակնկալիքով: Տիրադան օգտագործվել է անտիկ դրամատուրգիայում որպես արտայայտմանային տարր, որին հասուկ է հրապարակախոսությունը: Այն հնարավորություն է ընձեռում հեղինակին դրսևորելու իր տաղանդի բոլոր կողմերը ու ներկայացնել ժամանակաշրջանի կարևոր հարցերը: Տիրադան վերածություն է ապրել համաշխարհային արդի պոեզիայում:

Վ.Հակոբյանի «Տիրադաներ» շարքը խոսուն վկայություն է այն ճշմարտության, որ Աստծո հրամայականով ծնված բանաստեղծն իրավունք չունի ժամանակի շունչը չդառնալ, լռել այն պահերին, երբ հրամայում են լռել, չգրել այն ժամանակ, երբ ստիպում են՝ չգրել: Հենց այս իրողության ներկա դրսևորումների փիլիսոփայական արձագանքներն են բանաստեղծի «Հիմարության առիթմի», «Բառը հասարակածի վրա», «Սուրբ սատանա», «Գրառումներ նշանի տակ», «Երկու միլիոն գոհերի ձայնով», «Լույսի հեղինակը» ստեղծագործությունները: Բարձրաձայնելով, որ «Հիմա սիրո ժամանակը չէ», բանաստեղծը ժամանակակից կյանքը ներկայացնում է որպես հակադրամիասնությունների անկասելի ընթացք: Նա խիստ քննադատում է հասարակության անունից հանդես եկող այն գործիչներին, ովքեր իրենց տունը դարձնում են «օֆիս», հանուն բիզնեսի », «Իրենց թույլ են տալիս անել այն ամենը, ինչ կամենում են», չի հաշտվում այն շերտավորումների հետ, որ գոյացել են անկախության շրջանում, երբ տեսնում է« մարդկանց խմբերը բազմազան՝ հարուստներ, աղքատներ, մուրացողների հոծ զանգվածներ, օլիգարխներ, դոգո-փչող չինովնիկներ»: Նա չի շրջանցում մարդու անունից հնչող այն մարդասիրական կոչերը, որոնք, ցավոք, վերածվում են մարդուն ոչնչացնելու հազար ու մի միջոցի: Ու բերում է դրանցից մի քանիսը. «արհամարհել, սովի մատնել , նսեմացնել, չլսել, զրկել, ճամփան փակել, խլել խոսելու իրավունքը, կեղծ սիրով փայփայել, ընտրակաշառքով սնել, բռնանալ, խոստանալ ու չանել, բերանը մեղրով փակել»⁴:

Գրելով հասարակական ու անհատական այս արատների մասին, բանաստեղծը սակայն չի հուսալքվում, աշխարհի ապահով գալիքի հավատով հայտարարում է.

¹ Նույն տեղում, էջ 277:

² Նույն տեղում, էջ 278:

³ Նույն տեղում, էջ 281:

⁴ Նույն տեղում, էջ 350-356

«Ես գնում եմ՝ աշխարհի բոլոր մարդկանց հավաքելու արեգակի շուրջ Մի պահ բոլորդ ցած դրնք զենքերը, մի պահ ոչ մեկն արյուն չթափի, թող երկնքում կանգնեն ռմբարկուները. հայտարարվում է ՄԻՐՈ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՎԱՅՐԿՅԱՆ»¹:

Վ.Հակոբյանի Տիրադների շարքը ժամանակաշրջանի հասարակական կյանքի սոցիալական, քաղաքական, բարոյահոգեբանական դրսևորումների գեղարվեստական մնայուն վավերագրություններ են: Ինչ վերաբերում է «Երկու միլիոն զոհերի ձայնով» երկին, կարելի է այն որակել որպես մեր ժողովրդի ցավի ճիշդ աշխարհին ներկայացնող կարևոր մի գործ՝ թշնամուն ճանաչելու, համադրվելու, ազատ և անկախ ապրելու կոչով:

Տիրադների հակոբյանական շարքը պոեզիայի փիլիսոփայության բազմերանգ ծիածան է, բազմիմաստ մատյան՝ ուղղված գալիք սերունդներին:

Համաշխարհային պոեզիայի զարգացման ու հարստացման ուղին հարուստ է առեղծվածային երևույթներով: Այն առաջին հերթին ժխտումն է հաճախակի հոլովվող այն կարծիքի, ըստ որի, բանաստեղծները դադարում են արարելուց 50-նր լրանալուց հետո:

Այս մտացածին կարծիքը դարերի ընթացքում ժխտել են աստվածաշնորհ գեղագետները: Այսօր, կարող ենք նշել նաև Վ. Հակոբյանի օրինակը, որի ստեղծագործական ուղին գնալով հրաշքներ է գործում: Վստահորեն կարող ենք նշել, որ հայոց պոեզիան շարունակում է իր զարգացման թռիչքները նաև չճանաչված երկրի ամենուրեք ճանաչված բանաստեղծը՝ Վարդան Հակոբյանը, որի ընտրանիները թարգմանվել են ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, վրացերեն, բուլղարերեն, գերմաներեն, պարսկերեն, թուրքերեն և արժանացել բարձր գնահատականի:

Անվանի բանաստեղծներն իրենց նկատելի նպաստն են բերում նաև թարգմանության ասպարեզում: Այդ առումով կարող ենք ընդգծել, որ Վ. Հակոբյանը շարունակում է հայ դասականների, առանձնապես Ե.Չարենցի, Ն.Զարյանի, Պ.Սևակի, Գ.Էմինի ավանդույթը: Այդ են վկայում նրա բարձրարվեստ թարգմանությունները Ուոլթ Ուիթմենից, Եզրա Փաունդից, Հերման Հեսսեից, Կոնստանտին Բայլմոնտից, Սթիվեն Կրեյնից, Կլոտ Էստեբանից, Մարկ Ստրենդից, Եվգենի Կուպրինովից և Ժառ Միլից:

Ավանդույթը շարունակվում է... Հայոց ազգային պոեզիան համամարդկային անդաստան է մղվում նաև Դիզափայտի օրինանքով հասակ նետած, Աստծո աջի գորությանը արարող, տաղանդաշատ գեղագետ Վարդան Հակոբյանի շնորհիվ:

Տեղեկություններ հեղինակի մասին.

Սոկրատ Խանյան-բ.գ.դ., պրոֆեսոր, ԼՂՀ գիտության վաստակավոր գործիչ, ԱրՊՀ

Հոդվածը տպագրության է նրաշխարհելի խմբագրական կոլեգիայի անդամ, բ.գ.թ., դոցենտ Հ.Ղազարյանը:

¹ Նույն տեղում, էջ 352: